

การเมืองไทยที่ต้องปฏิรูป

Thailand to political reform

กิตติคุณ ดั่งวงศ์

เศรษฐพร หนูหนู

พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศก์ ญาณธีโร

พระครูสุธรรมกิจโกศล สุภโท

พระปลัดสุระ ญาณธโร

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์พยายามที่จะพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาการเมืองของประเทศไทยเพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปการเมืองในสังคมไทยจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยชี้ให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการการปฏิรูปการเมืองไทยในฐานะที่มีเป้าหมายหลักของการปฏิรูปการเมือง สาเหตุที่สังคมไทยต้องปฏิรูปการเมืองเพื่อไปให้พ้นจากประชาธิปไตยเชิงอำนาจนิยมที่เรียกว่าระบอบประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งและความสำคัญของรัฐธรรมนูญและเงื่อนไขต่างๆในสังคมที่มีต่อความสำเร็จในการสร้างระบอบเสรีประชาธิปไตยที่มั่นคง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการปฏิรูปการเมืองจะทำให้พัฒนาระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งจำเป็นต่อสังคมไทย แต่ก็ยังเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขกันในระยะยาว ปัญหาเฉพาะหน้าของสังคมไทยที่จะต้องหาทางยุติเป็นลำดับแรกในขณะนี้คือ ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ดังนั้นการปฏิรูปการเมืองไทยจึงมีความสำคัญอย่างมากเพื่อที่จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีแต่ความสุขตลอดไป

คำสำคัญ: การเมือง, ปฏิรูปการเมือง

Abstract

Thailand to political reform By pointing out the concept with the goal of political reform in Thailand as a major goal of political reform. The reason is that society needs political reform to Thailand to democracy from an authoritarian to a democratic system with elections. It is a problem that must be solved in the long term. Thailand immediate problems of society to find a way to end the first priority now is. Conflict political Thailand, so political reform is extremely important for society to make Thailand a society where happiness forever

Keywords : politics , political reform.

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปทางสังคมหลายด้าน รวมถึงการปฏิรูปทางการศึกษา การปฏิรูประบบราชการและการบริหารภาครัฐ โดยเฉพาะกระแสการตื่นตัวของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญและที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็คงหนีไม่พ้นคำว่า “การเมือง” ระบบการเมืองและการบริหารปัจจุบันเป็นระบบที่มีข้อบกพร่องที่สร้างปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยดังนั้นการ

ปฏิรูปทางการเมืองของไทยจึงเป็นทางออกที่ดีเพื่อลดความขัดแย้งทางการเมืองของหลายๆฝ่ายเพื่อให้สังคมไทยน่าอยู่ยิ่งขึ้น

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “การเมือง” แม้จะเป็นคำที่ผู้คนโดยทั่วไปมีความคุ้นเคยกันดี แต่เมื่อตั้งคำถามว่าการเมืองมีความหมายอย่างไร พบว่า คำตอบนี้มีความหลากหลายมาก และหาข้อสรุปของนิยามความหมายที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจงจริง ๆ ได้ยาก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาทบทวนเอกสารพบว่า “การเมือง” (Politics) มีความหมายในหลายนัยยะตามความเห็นของนักวิชาการหลายท่าน ดังกล่าวต่อไปนี้

ความหมายของ “การเมือง” ว่า ในความหมายที่ผูกติดกับระบบการเมืองและ/หรือรัฐ การเมือง คือ การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากร โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมาทำให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือการเมืองเป็นเรื่องของการที่มีคนกลุ่มหนึ่งใช้อิทธิพลต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีความสำคัญทางสังคม สิ่งที่มีความสำคัญทางสังคมในที่นี้ไม่ได้หมายถึง อย่างเช่น อำนาจ ความศรัทธา นับถือ ความยุติธรรม ความนิยมชมชอบ ความอยู่ดีกินดี ความมั่งคั่ง ความรอบรู้ ทักษะ เป็นต้น ในความหมายนี้ การเมืองจะถูกตีกรอบเอาไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบการเมือง ซึ่งสามารถแยกออกจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบย่อยอื่นๆ ของสังคมได้ โดยที่ระบบการเมืองจะมีเป้าหมายในตัวเองที่แตกต่างจากระบบย่อยอื่นๆ ของสังคม เช่น ระบบวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา

การปฏิรูป หรือ Reform คือการทำให้สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นปัญหา หรือผิดไปจากสภาพที่เหมาะสม มาจัดรูปแบบใหม่ ดังนั้นการปฏิรูป จึงไม่ใช่ “การพัฒนา” แต่เป็นการทำสิ่งที่มียุติให้ดีขึ้น (ชลธิศ อิระฐิติ, 2551 : 278-280)

การเมืองไทยที่ต้องปฏิรูปโดยต้องอาศัยการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ ดูเหมือนจะเป็นการพยายามแสวงหาทางออกที่ดีที่สุดให้กับวิกฤตการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกัน การดำเนินการดังกล่าวกลับนำไปสู่การตั้งข้อสงสัยโดยบุคคลหลายกลุ่มเกี่ยวกับเป้าหมายและวิธีการในการปฏิรูปทางการเมืองไทยว่าจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้หรือไม่และเพียงใด คำว่า “การเมือง” เราต้องทำความเข้าใจในความหมายกว้างว่า หมายถึง การที่สมาชิกในสังคมต่อรองและตกลงกันในการหาวิธีการจัดการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ดังนั้น เรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความ เป็นอยู่ ฯลฯ จึงเป็นเรื่องการเมืองในความหมายกว้างนี้ทั้งสิ้น ซึ่งการเมืองไม่ได้หมายถึงเฉพาะเรื่องการเมืองเลือกตั้งผู้แทนระดับต่างๆเท่านั้น ส่วนคำว่า “ปฏิรูปการเมือง” ในทัศนะของนักการเมือง (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) หลายคนมักจะเข้าใจ หรือตั้งใจจะหมายความว่าแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา เพื่อปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้มีการแข่งขันกันซื้อเสียงน้อยลง และเป็นประโยชน์แก่พวกเขาในแง่ที่ว่าพวกเขาจะได้ไม่ต้องใช้เงิน ใช้ทองมากเกินไป และหรือจะได้ไม่ต้องพึ่งพา เป็นหนี้บุญคุณ ต้องเอาใจนักธุรกิจ นายทุนที่สนับสนุนพวกเขามากเกินไป แต่ความหมายที่แท้จริง “การปฏิรูปการเมือง” คือ การผ่าตัดปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดองค์กรทางการเมือง และเศรษฐกิจสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเมือง เพื่อให้การพัฒนาทางการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยชนิดที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีบทบาทได้มากขึ้น เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ มีวุฒิภาวะในการที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆได้อย่างสันติวิธี การปฏิรูปการเมืองมีเป้าหมายที่จะทำให้โครงสร้างการจัดองค์กรทางการเมืองแบบใหม่ สามารถมีบทบาทในการพัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ในระยะยาวได้มากกว่าที่แล้วมา ซึ่งเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยในระยะสั้น (วิทยากร เชียงกูล, 2540)

แก่นสารการเมืองไทยที่ต้องปฏิรูป

จากความล้มเหลวในการปฏิรูปการเมืองของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญที่มีเป้าหมายในการปฏิรูปการเมืองอย่างชัดเจนและมีเนื้อหาซึ่งครอบคลุมหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่มาจากการเลือกตั้งและหลักการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการจำกัดอำนาจรัฐอย่างครบถ้วน ดังนั้นคนส่วนใหญ่จึงคาดหวังว่า

ระบอบการปกครองในสังคมไทยน่าจะพัฒนาไปเป็นประชาธิปไตยเต็มรูปภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ อย่างไรก็ตาม หลังจากสังคมไทยมีรัฐบาลใหม่ที่ก้าวขึ้นสู่อำนาจตามรัฐธรรมนูญปี 2540 ด้วยการมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรอย่างท่วมท้น ผู้คนในสังคมนี้ก็ได้เห็นรัฐบาลที่ใช้กลยุทธ์ประชานิยม (populist strategy) ในการดำเนินนโยบายด้านต่างๆอย่างเต็มที่จนได้รับการสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมาก แต่ขณะเดียวกันก็มีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางที่ไม่ค่อยโปร่งใส ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และต่อต้านการตรวจสอบการใช้อำนาจมากขึ้นเรื่อยๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้จึงนำไปสู่การก่อตัวของกระแสการสนับสนุนและการต่อต้านรัฐบาลขึ้นในเวลาเดียวกัน ก่อนที่จะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองติดตลามาจากการพิเคราะห์ย้อนรอยสถานการณ์อดีตมาโดยสังเขป คงพอจะช่วยให้มองเห็นถึงความหมายและเค้าเงื่อนของขบวนการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญได้ชัดเจนพอสมควร

ข้อสรุป เห็นจะไม่มียะไรเหมาะสมไปกว่าจะนำเอาถ้อยคำข้อสังเกตของคนสองคนมาอ้างไว้ ณ ที่นี้คนหนึ่งเป็นนักวิชาการรัฐศาสตร์ทำหน้าที่วิเคราะห์และวิพากษ์สังคม อีกคนหนึ่งเป็นถึงบรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์ ทำบทบาทเป็นปากเสียงให้กับส่วนหนึ่งของขบวนการปฏิรูปการเมือง กล่าวคือ จากคนแรกที่ว่า

เนื้อแท้ของปัญหาปฏิรูปการเมืองคือ ปัญหาขัดแย้งในหมู่ชนชั้นปกครองระหว่างทุนใหญ่และทุนขุนนางฝ่ายหนึ่ง กับทุนหัวเมืองท้องถิ่น อีกฝ่ายหนึ่ง

เคล็ดลัทธิวิถีที่เหลื่ออยู่จึงต้องอาศัยพลิกแพลงด้วยกระบวนการทำยมพลังถ่ายทอดพลัง ไม่ว่าจะเป็นปฏิรูปการเมืองสูตร คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย(คปป.) หรือสภาร่างรัฐธรรมนูญ

อย่าพูดภาษากฎหมายมหาชน และนิติปรัชญานักเพราะมันกินไม่อิ่ม นุ่มไม่อุ่น..... ที่เราขาดที่สุด ไม่ใช่ความรู้ตรรกวิทยา สังคมวิทยา และกฎหมายมหาชน แต่คือเศรษฐศาสตร์การเมือง (เกษียร เตชะพีระ, 22 กรกฎาคม 2539)

และจากคนต่อมาที่ว่า:.....ประการสำคัญที่ชัดเจน ประการหนึ่ง คือการต่อสูระหว่างทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น กับทุนชาติ ที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ หรือ Mature Capital Force ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาด เพราะถึงที่สุดแล้วข้อเสนอการปฏิรูปการเมือง ก็คือ ทางออกของลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ และปัญหาเฉพาะการณ์ในระยะไม่เกิน 5 ปี มานี้ของบ้านนี้เมืองนี้ ก็คือ สภาพที่ทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น เริ่มยึดกุมอำนาจรัฐ ได้ด้วยระบบรัฐสภาแล้ว แต่ไม่สามารถที่จะบริหารรัฐได้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นอยู่เองที่ Mature Capital Force จะต้องพยายามรุกเชิงพื้นที่ในปริมาตรอำนาจรัฐให้มากกว่าเดิมที่ครึ่งครึ่งกลางกลาง

.....กรอบกติกาบ้านเมืองใหม่ ก็ต้องเปิดโอกาสให้นักบริหารอาชีพ เข้าไปเป็นรัฐมนตรี มากขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่อาศัยวิถีเกาะหลังนักเลือกตั้งเข้าไปเหมือนเดิม (ผู้จัดการรายวัน 29 สิงหาคม 2539)

ข้อสรุปจึงนับว่าตรงกัน ทั้งจากฝ่ายที่หนุนและฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางปฏิรูปการเมืองที่กำลังผลักดันกันอยู่ แล้วก็เป็นความจริง ที่ว่าการเผชิญหน้าและต่อสูระหว่างพลังเศรษฐกิจการเมืองทั้งสอง คือ “ทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น” กับ “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ไม่ใช่เรื่องแปลกอันใด รวมถึงการกดดัน ผลักดัน และเรียกร้องให้ “ต้องเปิดโอกาสให้นักบริหารอาชีพ เข้าไปเป็นรัฐมนตรีมากขึ้น” ทั้งหลายทั้งปวง เป็นผลสืบเนื่องมาจากพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมการเมืองไทย ดังที่ได้ย้ามาโดยตลอด แต่ทว่าในฐานะขบวนการ “ปฏิรูปการเมือง” จะคิดกันได้แค่นี้หรือ? ถ้าจะเจาะจงกันเพียงแค่นี้ คำถามก็มีตามมามากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

“นักบริหารอาชีพ” ที่ว่าเหล่านี้ เป็นใคร มาจากไหน?

“นักบริหารอาชีพ” ที่ว่าเหล่านี้ เป็นกลางปลอดจากอิทธิพลผลประโยชน์จริงหรือ? แล้วมิใช่ด้วยฝีมือ ทักษะ ความชำนาญการของเหล่า “นักบริหารมืออาชีพ” ที่ว่าเหล่านี้หรือหรือ ที่เศรษฐกิจการเมืองไทยต้องถูกผนวกให้ผูกโยงผูกเป็นอาณานิคมขึ้นต่อศูนย์อำนาจเศรษฐกิจภายนอก (เกษียร เตชะพีระ,มติชน 20 มีนาคม 2540) และ

ปฏิบัติการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมจนก่อปัญหาวิกฤตสังคมและสภาพแวดล้อม เรือรืออยู่ทุกวันนี้ แล้วถ้าเป็นเช่นนั้น
ที่ว่า “การปฏิรูปการเมืองก็คือ ทางออกของลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ” จะเป็นไปเพื่อใคร หรืออะไรกันแน่?

การตั้งคำถามเหล่านี้ ไม่ใช่เพื่อกลบเกลื่อน หรือหลีกเลี่ยงปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อัน
เกิดแต่ความฉ้อฉลปล้นปล้อน และทุจริตคอร์รัปชันของเหล่า “นักการเมืองอาชีพ” ผู้ได้รับสมญาใหม่ว่า “นักเลือกตั้ง”
คนเหล่านี้สมควรแล้วที่จะได้รับความชิงชัง ดูหมิ่นดูแคลนจากมหาชน และพึงถูกขจัดให้หมดสิ้นไป ข้อนี้เป็นที่ชัดเจน
กันโดยทั่วไปอยู่แล้ว แต่ข้อที่น่าห่วงใย ในกระแสขบวนการปฏิรูปการเมือง ซึ่งรวมถึงสื่อมวลชนประเภทที่เจริญมั่งคั่ง
ถึงอันดับ “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ก็อยู่ที่ว่าได้แต่พยายามโหมกระพือสร้างภาพปัญหาการเมืองให้
เป็นเพียงเรื่องทางเลือกหรือแบ่งขั้ว ระหว่าง คนดี/ คนไม่ดี ระหว่างเทพ/มาร เท่านั้น ซึ่งหลายๆเหตุการณ์ที่ผ่านมา
ในประเทศไทยที่เกิดจากความขัดแย้งของมวลชน ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นถ้อยแท้แล้วว่าไม่ใช่เป็นเช่นนั้น เรื่องปัญหาขัดแย้ง
ต่อสูระหว่าง “ทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น” กับ ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ก็กำลังเป็นไปในทำนอง
เดียวกัน นี่เป็นจุดบอดใหญ่หลวงในหมู่ขบวนการปฏิรูปการเมืองขณะนี้ ด้วยการชี้ขาดในหมู่ชนชั้นกลางเองว่า “นายก
ฯ ต้องมาจากการเลือกตั้ง การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ณ บัดนี้ กลายเป็นภาพลักษณ์ของการซื้อสิทธิขายเสียง การ
ทุจริตคดโกง และความไร้คุณธรรม และประสิทธิภาพของระบอบรัฐสภาไปเสียแล้ว ตลอดจนประชาชนคนไทย
โดยเฉพาะในชนบทก็ต้องพลอยถูกตราหน้าว่าไร้การศึกษาในเรื่องการใช้สิทธิเสียงในระบอบประชาธิปไตย เข้าทำนอง
สุภาษิตที่ว่า “ประชาชนเป็นอย่างไร ผู้ปกครองก็เพียงแค่นั้น” ทั้งหมดนี้โดยพฤติกรรมก็ไม่ผิดอะไรนัก แต่ทว่าไม่
ถูกต้องและทั้งไม่เป็นจริงทั้งหมด ความคิดอ่านปฏิรูปครึ่งๆ กลางๆ สุกๆ ดิบๆ นั้นเป็นอันตราย แล้วก็พลอยให้
สาธารณชนคนไทยเป็นจำนวนมากต้องถกเถียงประเด็นปัญหาทวนวงวนจุลพายเรือในอ่าง สร้างความสับสน สับสนใน
ประเด็นปัญหาการเมืองและรัฐธรรมนูญหลายๆ อย่างโดยไม่จำเป็น

ความจริงก็คือว่า เรายังขาดทัศนวิสัยกว้างไกลพอที่จะมองถึงประเด็นการปฏิรูปอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้
ขึ้นอยู่กับว่าจะเข้าใจความหมายของการปฏิรูปกันเพียงใดและอย่างไรเท่านั้น ถ้าจะคิดอ่าน “ปฏิรูป” กันเพียงเพื่อ
“เปิดโอกาสให้นักบริหารอาชีพเข้าไปเป็นรัฐมนตรีมากขึ้น” แล้วไซ้ ก็ดูไม่มีความจำเป็นอันใดเลยที่จะต้องกระทำ
การกันใหญ่โตถึงขั้นสร้าง “กรอบกติกาบ้านเมืองใหม่” เพราะทั้งกลุ่มท้องถิ่นและกลุ่มทุนชาติต่างก็มีเป้าหมายตรงกัน
คือ เรื่องของเงินตราและการชักจูงให้เศรษฐกิจไทยสงบ ขึ้นต่อกระแสโลกาภิวัตน์/โลกาภิวัตน์ อันเป็นช่องทางของการ
สร้างความมั่งคั่งและอำนาจ จะแตกต่างกันก็ตรงที่หาวิธีการเท่านั้น ทั้งสองต่างไม่ได้มีความชอบธรรมอะไรเหนือกว่า
กัน จะอย่างไรก็ตามในที่สุดแล้ว พลังทั้งสองย่อมจะต้องรวมขอมกันโดยวิถีทางแห่งตรรกะของตนเอง ไม่ว่าจะอยู่
ภายใต้กรอบกติกาบ้านเมืองอะไรก็ตาม ทั้ง คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย(คปป.) และสภาร่างรัฐธรรมนูญ คุณจะ
พยายามกันการครหาในเรื่องนี้ ถึงได้เน้นกันหนักหนา ถึงการกำหนดบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญแยกแยะระหว่าง
“การเมืองของพลเมือง” และ “การเมืองของนักการเมือง” เพื่อเป็นหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ถ้าจะอักษรวินิจฉัยต้องนับว่าก้าวหน้าไปไกลทีเดียว ครอบคลุมตลอดไปถึงสิทธิชุมชนอย่าง
ไม่เคยมีมาก่อน แต่จะไม่มีผู้ใดใส่ใจเอาเสียเลยว่า สิทธิเสรีภาพอันปราศจากสมรรถนะทางเศรษฐกิจนั้น จะบังเกิดผล
อย่างไรในทางความเป็นจริง

อันที่จริง การรวมขอมระหว่างทุนท้องถิ่นกับทุนชาติ ก็ได้มีสัญญาณให้เห็นเป็นเค้าอยู่แล้ว จากการที่พรรค
การเมืองต่างๆ พยายามโอนอ่อนเชื่อเชิญกลุ่มทุนชาติ และนักบริหารมืออาชีพ ให้เข้ามาร่วมสังฆกรรมบนเวที
การเมืองรัฐสภา เดียวนี้ “ครีမ်ทีมเศรษฐกิจ” จึงเป็นที่กล่าวขวัญและหมายป้องกันกันหนา ในหมู่ผู้นำพรรคการเมือง
ทั้งหลายเพียงเพื่อให้ได้หน้าตาว่าเป็นผู้นำมีวิสัยทัศน์ ทัดเทียมการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้วก็ไม่ใช่ว่าเพียงให้เข้ามาร่วม
เป็นที่ปรึกษาอยู่เบื้องหลังอย่างในสมัยรัฐบาลเปรม และรัฐบาลชาติชายเท่านั้น หากยังตั้งกันเป็นรัฐมนตรีรับผิดชอบ
ภาระหน้าที่ในทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะ โดยจะสมัครใจลงเลือกตั้งหรือไม่ก็ตามอ้อยาศัย ส่วนจะมีสถานะเข้มแข็งเป็น
ที่ยอมรับเชื่อถือภายในพรรค หรือคณะรัฐบาลเพียงใด ก็เป็นเรื่องของแต่ละกรณีไป แต่ก็อาจเป็นเพราะความลุ่มๆ

ตอนๆ ในสถานะ “รัฐมนตรีชาวนอกนา” เช่นนี้เองถึงได้เกิดความคิด “ปฏิรูปการเมือง” เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจกันอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด กล่าวคือ “ไม่ใช่เพียงแค่วิถีเกาะหลังนั่งเลือกตั้งเข้าไปเหมือนเดิม”

วิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจการเมืองของผู้นำประเทศ ย่อมเป็นที่พึงปรารถนาอย่างแน่นอน แต่ “วิสัยทัศน์” ของผู้นำ กลุ่มทุนและนักบริหารมืออาชีพที่เอาแต่ผูกพันผลประโยชน์จนเป็นสัญญาจำนองอธิปไตยของชาติตามสำนวนของ ดร.เกษียร เตชะพีระ (มติชน 20 มีนาคม 2540) เพียงเพื่อสร้างความมั่งคั่งและอำนาจของตัวเองและพวกพ้องนั้น จะพึงเป็น “วิสัยทัศน์” และทางเลือกที่พึงปรารถนาหรือไม่ก็นับว่าวิญญูชนพึงต้องโยนโสมนสิการให้ถ่องแท้

คำตอบ ก็คือว่า เผด็จการรัฐสภาไม่ว่าจะเป็นภายใต้อำนาจของกลุ่มทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่นก็ดี หรือกลุ่มทุนชาติและนักบริหารมืออาชีพก็ดี หรือแม้แต่ระบอบรวมขอมระหว่างพลังทั้งสองก็ดี ไม่เป็นสิ่งพึงปรารถนา และระบอบรัฐสภาไทย จะไม่มีวันเป็นอิสระปลอดจากเผด็จการและทุจริตคอร์รัปชันตราบเท่าที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทยังถูกละเลยขาดการพัฒนาทางเศรษฐกิจการเมืองอย่างจริงจัง ฐานการปฏิรูปการเมืองจริงๆ แล้วอยู่ที่ตรงนี้ โลกาวัดน์/โลกาวัตร เป็นปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่เราจำเป็นต้องปฏิรูปการเปลี่ยนแปลงในระดับเศรษฐกิจการเมืองไม่ใช่เพียงแต่ตัวบทกฎหมายรัฐธรรมนูญและกลไกบริหารจัดการ เราจำเป็นต้องปฏิรูปเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน โดยขจัดปัญหาความยากจน ความด้อยพัฒนาของชนบทไทยอย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนและตลาดภายในประเทศเราจำเป็นต้องสร้างฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบอย่างแท้จริง ซึ่งมีช่องทางที่ทรัพยากร และภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นสามารถอำนวยให้ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก่อนอื่นทีเดียว เราจำเป็นต้องขจัดกระบวนทัศน์และวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบเอาแต่ลอกเลียนฟังกาและสงบต่ออำนาจภายนอกให้ลดน้อยถอยลงไป ไม่ใช่ปล่อยให้ปมด้อยทางวัฒนธรรมและความคิดอย่างเช่นที่เป็นอยู่ แนวทางปฏิรูปที่กล่าวมา อาจฟังดูเป็นอุดมคติเอามากๆ และยากที่จะกระทำการให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่อต้านขัดขวางจากพลังอำนาจที่เป็นอยู่ ทั้งที่เห็นได้และแอบแฝง แต่เมื่อพิจารณาโดยถ่องแท้แล้วแนวทางปฏิรูปเช่นว่านี้ดูจะเป็นหนทางเดียวของความอยู่รอด และการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมการเมืองไทยในท่ามกลางวิกฤตถดถอยและเสื่อมทรามทางเศรษฐกิจ และความล่มสลายของบรรดาสถาบันการเงินการธนาคารทั้งหลาย ดังที่กำลังทวีความรุนแรงอยู่ในเวลานี้ การที่จะปล่อยให้การเผชิญหน้าและต่อสู้ระหว่างทุนท้องถิ่นกับทุนชาติ ดำเนินไปโดยปราศจากความคิดอ่านจริงจังถึงทางเลือกที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้น นับเป็นมิจฉาคติและเป็นเครื่องสะท้อนถึงความล้มเหลวทางภูมิปัญญาของเราเองโดยแท้

มองไปข้างหน้า

ธรรมะในการเมืองเป็นหัวใจสำคัญอย่างแน่นอน ทั้งเรื่องของคนกับระบบก็จะต้องสร้างสรรค์ขึ้นมาอย่างจริงจังแต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับฐานความคิดและกระบวนทัศน์เป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความหมายและเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เรื่องของการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญเป็นปัญหากว้างใหญ่ไพศาลเกินกว่าที่จะคิดอ่านกระทำกันอย่างง่าย ๆ ผิดเพี้ยน ด้วยการแบ่งขั้ว คนดี/คนไม่ดี หรือเทพ/มาร อย่างที่บรรดานักปราชญ์ราชบัณฑิต และสื่อมวลชนระดับทุนชาติกำลังประโคมกันอยู่ทุกวันนี้ การแยกแยะแบ่งขั้วเช่นนี้ ในท่ามกลางของการเมือง เงินตรา อันผูกเอาแต่ความอหังการ ก้าวร้าวรุนแรงนั้น รังแต่จะสร้างความอลวนสับสน ไม่อาจเรียนรู้และเข้าใจอะไรที่เป็นแก่นสาร แล้วก็มักจะลงเอยกันด้วยระบอบอำนาจนิยม แล้วก็มักจะลงเอยกันด้วยระบอบอำนาจนิยม และเผด็จการอยู่เสมอ ไม่ว่าจักเป็นในระบอบทหารหรือรัฐสภาก็ตาม

พฤติกรรมเป็นไปในสังคมการเมืองไทยยุคนี้สมัยนี้ ทำให้ต้องนึกไปถึงยุคไซไฟส์ ของกรีกโบราณ ซึ่งเต็มไปด้วย เจ้าปัญญาออบูรุษ ซึ่งไม่ต้องคิดทำอะไรมากไปกว่าขายาวาหศิลป์ พุดแก่ง คารมคมคาย ใช้ศัพท์แสงหรูๆ อย่างเช่น คุณธรรมความดี ความโปร่งใส ความบริสุทธิ์ยุติธรรม ปฏิรูปวิสัยทัศน์ ตลอดจนสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย แต่ทว่าทั้งหลายทั้งปวง ก็เป็นแต่เพียงลงปากอันปราศจากเนื้อหาสาระอุปมา ดวงตาที่เห็นธรรม แต่ก็ได้เป็นธรรมจักๆ ที่

ไม่อาจมองเห็นคนอื่นเป็นแก่นสารของชีวิตสังคมการเมืองได้อย่างถ่องแท้เรื่องของการร่างรัฐธรรมนูญ และปฏิรูปการเมืองที่กำลังเสี่ยงวิกฤตการณ์อยู่ในขณะนี้ ก็ตกอยู่ในสภาวะชะงักงันทางปัญญาในทำนองเดียวกัน

จำเป็นต้องกล่าวย้ำอีกครั้งหนึ่งว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้มีความหมายเป็นเพียงเพื่อส่งเสริมคนดี และสกัดกั้นคนไม่ดี อันเป็นเรื่องของปลายเหตุ หากแต่โดยสาระเป็นไปเพื่อสรรค์สร้างความสมดุล และเป็นธรรมภายในสังคมการเมืองโดยรวม และในขณะเดียวกัน สำหรับกรณีของทุนนิยมไทยก็เพื่อจำกัดขอบข่ายความก้าวร้าวสุดโต่งของการเมืองเงินตรา ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติก็ตามจะต้องหมายเหตุเพิ่มเติมในที่นี้ด้วยว่าในท่ามกลางกระแสปฏิรูปการเมืองเพื่อจัดการกับปัญหาการแบ่งขั้วต่อสู่ระหว่างทุนท้องถิ่น กับทุนชาตินี้เอง ก็เริ่มมีการกล่าวขวัญกันบ้างแล้ว ถึงการแบ่งชั้นกันระหว่าง ส.ส.ระดับท้องถิ่น ถึงการแบ่งชั้นกันระหว่าง ส.ส.ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทั้งๆที่ท้องถิ่นนับเป็นรากฐาน และรากแก้วของระบอบประชาธิปไตย ทั่วโลกแสดงให้เห็นว่าฐานความคิดและกระบวนการตัดสินใจในการแสวงหาปฏิรูปการเมืองขณะนี้มิได้มุ่งหมายเพียงเพื่อการช่วงชิงเข้าสู่อำนาจธุรกิจการเมืองของกลุ่มทุนใหม่พร้อมด้วยนักบริหารมืออาชีพ เท่านั้น ไม่ใช่เป็นไปเพื่อสถาปนาระบอบประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเช่นที่เชื่อกันอย่างกว้างขวาง

ในสภาวะความคับแคบและอหังการทางความคิดเช่นนี้ เราผู้เป็นสามัญชนจะคิดอ่านกันอย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่จำเป็นจะต้องคิดค้นแสวงหากันให้กว้างและไกลออกไปจากเรื่องของ คนดี/คนไม่ดี และเรื่องทุนท้องถิ่น/ทุนชาติ ในสภาวะวิกฤตของบ้านเมืองทั้งในทางความคิด และเศรษฐกิจการเมืองขณะนี้ บางทีข้อคิดจากปราชญ์กรีก อริสโตเติล อาจจะเป็นข้อสะกิดเตือนใจอะไรได้บ้าง กล่าวคือที่ว่า ณ บัดนี้เราจะต้องพิจารณาว่าอะไรเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุด และอะไรเป็นวิถีชีวิตที่ดีที่สุด สำหรับ รัฐ และคนส่วนใหญ่ ในการนี้เราจะไม่ใช่มาตรฐานของความเป็นเลิศเกินระดับของคนธรรมดาสามัญ หากแต่เราจะสนใจแต่เฉพาะประเภทของชีวิตที่คนส่วนมากสามารถมีส่วนร่วม วิถีชีวิตที่ดีที่สุด ก็คือ วิถีชีวิตที่ประกอบอยู่ในสายกลาง และเป็นสายกลางชนิดที่คนทุกคนบรรลุถึงได้

และนี่ก็คือฐานความคิด และกระบวนการที่คนอันแสดงถึงวิสัยทัศน์กว้างไกล และศรัทธาส่งต่อมวลมนุษยชาติ อันที่จะบรรลุถึง “วิถีชีวิตที่ดีที่สุด” ไม่ใช่เพียงสำหรับเฉพาะบางหมู่เหล่า วิสัยทัศน์ และศรัทธาทำนองเดียวกันนี้ไม่ใช่จะหาไม่ได้ในสังคมวัฒนธรรมไทย แต่ก็นานมาแล้วและค่อนข้างเลือนรางเต็มที่ ท่านผู้นั้น ก็คือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ผู้เป็นนักศึกษาและรัฐบุรุษแท้ ซึ่งผู้เขียนมักนำมากล่าวอ้างถึงเสมอๆ และก็นำเสนออีกในที่นี้อย่างน้อยก็เพื่อผลประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เป็นบทเรียนสำหรับบรรดาผู้สนใจคิดอ่านทำการปฏิรูปต่อไป ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง ซึ่งทั้งหมดจริงๆ แล้วย่อมมีส่วนเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อกันและกันทั้งสิ้น กล่าวคือ:

การจัดการศึกษาเฉพาะสำหรับหมู่คณะ ถึงจะจัดให้สูงสุดเพียงใด ก็ไม่ใช่กำลังอันแท้จริงของชาติ บรรานึง กวีผู้ขึ้นชื่อ ได้กล่าวไว้ว่า “อย่าเพียงสร้างแต่ยักษ์และเทวดาเลย จงพยายามยกคนทั้งชาติให้สูงขึ้นพร้อมกันเถิด” เมื่อสถานะแห่งชาติหรือคนทั้งหมดได้เขยิบขึ้นสูงแล้วย่อมมีกำลังที่จะต่อสู้กับชาติอื่นๆ ได้ทุกวิถีทาง (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร 6 ศ 1/1 รายงานการประชุมอุปราชและสมุหเทศาภิบาล พ.ศ. 2562)

เมื่อพิจารณาจากทัศนวิสัย และระดับความศรัทธาในสามัญชนเช่นนี้แล้วจึงเป็นการยากที่จะสรุปลงไปได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นไปอยู่ในขณะนี้ เป็นเรื่องของการปฏิรูปการเมืองโดยแท้จริง จุดใหญ่ใจความจะเป็นเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวจัดตั้งกลุ่มหรือพรรคการเมืองโดยแท้จริง จุดใหญ่ใจความจะเป็นเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวจัดตั้งกลุ่มหรือพรรคการเมืองใหม่เสียมากกว่าอะไรอื่น นั่นก็คือเป็นเรื่องของกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง ที่ไต่เต้าฐานะขึ้นสู่ความเป็นอภิสิทธิ์ชน ดังที่ศาสตราจารย์เฮนรี เกรย์สัน แห่งมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ เคยตั้งข้อสังเกตไว้นานมาแล้ว (Henry Grason, 1956) เป็นเรื่องของการเล่นหน้า และต่อสู่ระหว่างกลุ่มอภิสิทธิ์ด้วยกัน และเจ้าตัว “อภิสิทธิ์” นี้เอง ที่เป็นต้นตอแห่งปัญหายุ้งยากทั้งปวงในบ้านเมือง

สรุป

สังคมไทยปัจจุบัน ต้องการการปฏิรูปการเมืองก็เพราะระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาในปัจจุบันของไทย มีข้อบกพร่องเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยากจน การศึกษาและการรับรู้ข่าวสารต่ำ จึงมักนิยมเลือกคนที่เป็นผู้อุปถัมภ์ มีบุญคุณ คนรวยที่มีอำนาจบารมี คนที่พูดเก่ง หาเสียงเก่งเข้าไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้าไปเป็นรัฐบาลและฝ่ายค้าน โดยหวังจะได้พวกเขาเป็นที่พึ่ง เพื่อแก้ปัญหาส่วนตัว หรือแก้ปัญหาในท้องถิ่นมากกว่ามุ่งเลือกคนที่ไปทำหน้าที่ออกกฎหมาย และบริหารประเทศ โดยที่เมื่อพวกนักหาเสียงเลือกตั้งเก่งเหล่านี้ได้รับเลือกเข้าไปแล้ว ประชาชนก็ไม่มีสิทธิในการควบคุมดูแลถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริงได้ ไม่มีสิทธิในการควบคุมดูแลตรวจสอบราชการบริหารประเทศอย่างซื่อสัตย์ และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ได้ เพราะทั้งรัฐธรรมนูญ ตัวบทกฎหมาย โครงสร้างทางการเมือง การบริหารราชการไม่เปิดช่องให้ และประชาชนก็มีอำนาจต่อรองทางการเมืองน้อยกว่าพวกนักการเมืองและข้าราชการมากมายหลายเท่า

ระบบการเมืองและการบริหารปัจจุบันเป็นระบบที่มีข้อบกพร่องที่สร้างปัญหาความ ขัดแย้งและทำลายตัวเองในระยะยาว ระบบนี้ส่งเสริมให้การพัฒนาการเมืองและเศรษฐกิจผูกขาดอยู่ในมือคนกลุ่มน้อยที่ทำเพื่อประโยชน์ตัวเองและพรรคพวกมากกว่าประชาชนส่วนใหญ่และเป็นกลุ่มคนที่ เล่นพรรคเล่นพวก ขาดความรู้ความสามารถ ขาดการมองการณ์ไกลในการบริหารประเทศ ทำให้การกระจายทรัพย์สินและรายได้มีความไม่เป็นธรรมมากขึ้น การพัฒนาเป็นไปอย่างไม่สมดุล ธรรมชาติแวดล้อมถูกทำลาย เกิดปัญหาทางสังคมมากขึ้น แม้ในบางช่วงพวกเขาจะทำให้เศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศเจริญเติบโตในอัตราสูงได้ แต่เป็นการเติบโตแบบฟองสบู่ที่เกิดจากการลงทุนของต่างชาติ การส่งออกสินค้าที่ใช้ทุน วัตถุดิบจากต่างประเทศมากมาย การเก็งกำไรที่ดิน หุ่น การเติบโตของสินค้า และบริการที่ฟุ่มเฟือย แต่ประชาชนส่วนใหญ่กลับยิ่งเผชิญปัญหาค่าครองชีพสูง มีงานที่ให้ผลตอบแทนต่ำและไม่มั่นคงมีปัญหาด้านสุขภาพ (กายและใจ) และสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาอาชญากรรม ความเสื่อมโทรมทางสังคม ฯลฯ เพิ่มมากขึ้น ชนิดที่กำลังกลายเป็นวิกฤติการณ์ของสังคมไทยมาก ขึ้นทุกขณะและอาจจะนำไปสู่หายนะ ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงทางการเมืองและสังคมได้ หากไม่มีการปฏิรูปการเมืองในความหมายกว้าง คือ การปฏิรูปโครงสร้างของเศรษฐกิจ การเมืองสังคมไทยอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

ชลธิศ ชีระจิตติ, คำกล่าวความจำเป็นในการปฏิรูป วทน. ต่อ สปช.: อ่านที่นี้ (2551, น. 278-280)

วิทยาการ เชียงกุล. ปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร, 2540.

เกษียร เตชะพีระ. ผู้จัดการรายวัน. 22 กรกฎาคม 2539

“รามบุตรี 516”. ผู้จัดการรายวัน . 29 สิงหาคม 2539 เน้นขีดเส้นใต้เป็นของเดิม

โปรดอ่าน เกษียร เตชะพีระ. ในคอลัมน์ การเมืองวัฒนธรรม 2540 เรื่อง “ลวดโลกาภิวัตน์รัดคอ”.

มติชน 20 มีนาคม 2540 หน้า 13

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร 6 ศ 1/1 รายงานการประชุมอุปราชและสมุหเทศาภิบาล พ.ศ. 2562.

แผนกระทรวงศึกษาธิการ

Henry Grason. The Crisis of the Middle Class, New York. Rinehart & Company, Inc.,

1956 Preface.